

Uitvoeringsprogramma

Leiden op leeftijd

2026 - 2030

Inhoud

Aanleiding	3
Visie ouderenwelzijn in Leiden.....	4
Opbouw uitvoeringsprogramma	5
Participatie.....	7
Leidse visie op wonen, zorg en welzijn	7
Leeswijzer	8
Wijkscan	8
Financiën	8
Actielijn 1: Fysieke omgeving.....	9
Actielijn 2: Sociale omgeving	12
Actielijn 3: Gemeentelijke diensten	14
Overkoepelende acties	16
Financieel overzicht.....	19
Conclusie & vervolg	21
Bijlage 1: Maatschappelijke ontwikkelingen	22
Bijlage 2: Voorbeeld wijkscans	28
Bijlage 3: Samen Dementievriendelijk	30

Aanleiding

Donderdag 3 december 2020 stemde de Gemeenteraad in met het actieplan Leiden op Leeftijd (Raadsvoorstel 20.0095). Het actieplan bestond uit diverse acties op de hoofdlijnen wonen, zorg, welzijn en eHealth. Hiermee startte de uitvoering van de geformuleerde acties, waarmee is bijgedragen aan het langer zelfstandig wonen van ouderen.

In de eerste helft van 2024 is de evaluatie van het ‘actieplan Leiden op Leeftijd 2020-2024’ vastgesteld door het college. De evaluatie heeft een overzicht gegeven van wat er op het gebied van ouderenwelzijn de afgelopen jaren is bereikt. De meeste acties zijn succesvol afgerond en andere acties zijn anders ingevuld aan de hand van nieuw opgedane inzichten. Op weer andere acties blijkt doorlopend inzet nodig te zijn. Hierop zijn diverse aanbevelingen geformuleerd in de evaluatie.

Daarnaast zet de vergrijzing de komende jaren gestaag door en zullen zich nieuwe ontwikkelingen en uitdagingen blijven voordoen waar wij als stad op moeten, maar vooral op willen inspelen. Wij beschrijven onze visie hierop in de Leidse visie op wonen, zorg en welzijn, vastgesteld door de Gemeenteraad (Raadsvoorstel 25.0062) op 25 september 2025.

Gezien de steeds groter wordende groep ouderen, in combinatie met het beperkte aantal mantelzorgers en formele zorgverleners, zien wij het belang en de urgentie om dit uitvoeringsprogramma op te stellen. Dit uitvoeringsprogramma is in lijn met de genoemde visie. Deze ontwikkelingen worden in bijlage 1 nader toegelicht. In dit uitvoeringsprogramma worden ook de geformuleerde aanbevelingen uit de evaluatie meegenomen.

Op basis van genoemde aanleiding willen wij in de komende jaren voldoende aandacht blijven geven aan de onderwerpen die voor ouderen belangrijk zijn. Hierdoor kan Leiden zich ontwikkelen tot leeftijdsvriendelijke stad. Een stad waar iedereen graag wil wonen en waar inwoners prettig ouder kunnen worden.

Visie ouderenwelzijn in Leiden

In Leiden willen we ouderen in hun kracht zetten en hen een centrale positie laten behouden of geven in de samenleving. We willen graag hun potentie aanboren en inzetten en hen betrekken in de maatschappij. We willen ouderen zo lang mogelijk zelfstandig laten wonen, op een prettige manier en met een goede kwaliteit van leven. Daarom zetten we in op de zorgzame wijk. Hier wordt verbinding en ontmoeting tussen ouderen onderling gestimuleerd en gefaciliteerd, en daarnaast ook tussen ouderen en jongeren. We richten ons hiermee niet alleen op vitale en minder vitale ouderen van 65 jaar en ouder, maar ook op mantelzorgers en de bewoners in de wijken van Leiden. Dit maakt dit uitvoeringsprogramma een breed plan, met uiteenlopende acties.

Wanneer het voor ouderen minder goed mogelijk wordt om zich te redden in het dagelijks leven, is passende ondersteuning georganiseerd in de nabije leefomgeving van de oudere. Hierdoor kan de oudere zoveel mogelijk in zijn eigen vertrouwde leefomgeving blijven wonen.

Samenhang met Leidse Visie op Wonen, Zorg en Welzijn

In de Leidse visie op wonen, zorg en welzijn hebben we onze visie en ambities op langer zelfstandig wonen opgetekend. We willen dit bereiken door een betere samenhang tussen wonen, zorg en welzijn. Het doel van Leiden op leeftijd is om een leeftijdsvriendelijke stad te worden. We maken hiermee concrete stappen om wonen, zorg en welzijn beter met elkaar te gaan verbinden en de Leidse visie tot uitvoering te brengen.

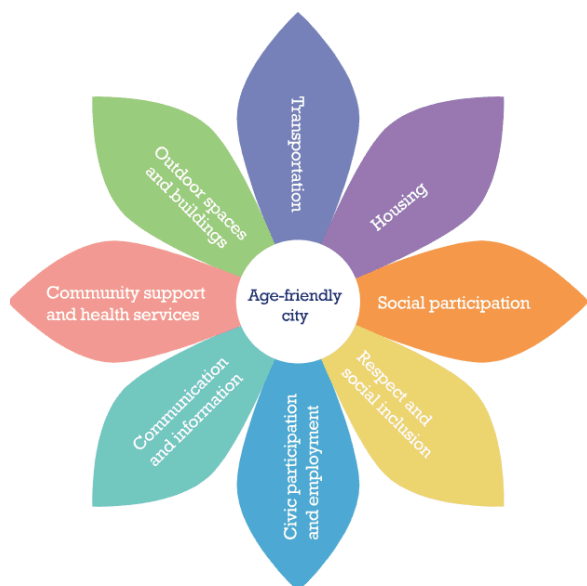
‘Ouderen willen graag zo lang mogelijk zelfstandig wonen, het liefst in hun eigen buurt. Dat willen wij ook voor hen. Daarnaast is dit ook een opdracht die vanuit het Rijk wordt meegegeven als gevolg van de dubbele vergrijzing en de uitdagingen in de ouderenzorg. Ouderen vervullen daarin zelf een belangrijke rol, in hun eigen belang en dat van de mensen om hen heen.’

- Leidse visie op wonen, zorg en welzijn -

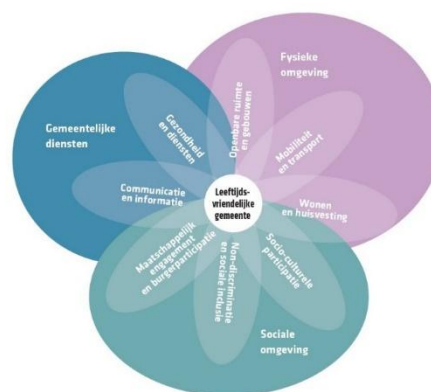
Opbouw uitvoeringsprogramma

Leeftijdsvriendelijke stad

Figuur 1 Model Age-Friendly city (Bron: WHO, 2015)

Acht domeinen op zichzelf zijn echter minder geschikt om een overzichtelijk uitvoeringsprogramma vorm te geven. Daarom zijn met elkaar overeenkomende domeinen gebundeld tot drie actielijnen, zoals figuur 2 weergeeft.

Figuur 2 Actielijnen (Bron: Geron tijdschrift)¹

Toewerken naar een zorgzame wijk

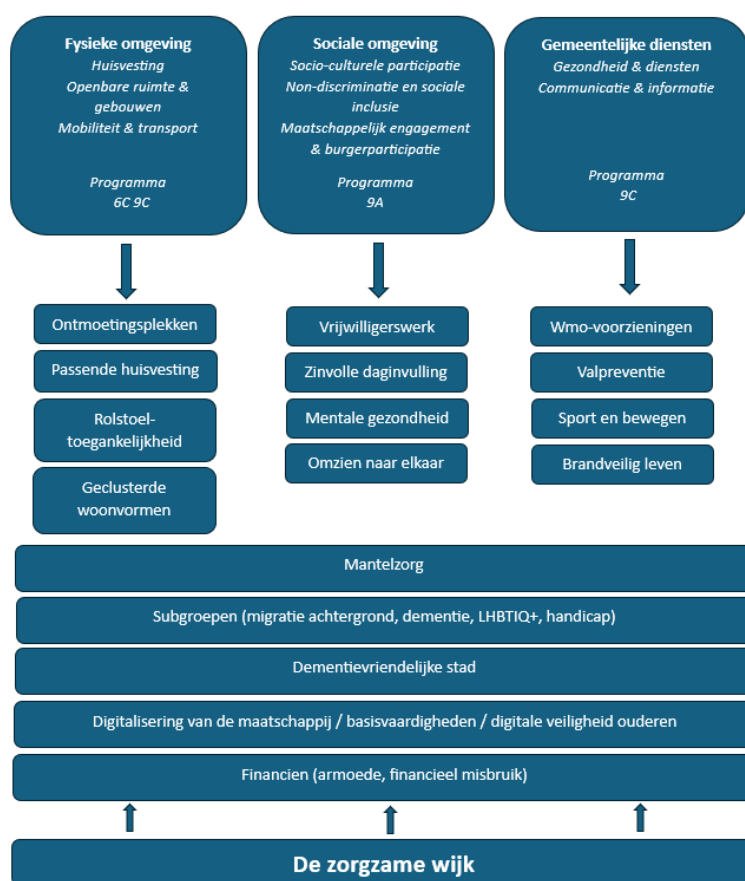
Binnen de actielijnen zijn verschillende onderwerpen geformuleerd die van belang zijn voor het welzijn van Leidse ouderen. Deze onderwerpen komen onder andere voort uit de evaluatie van Leiden op Leeftijd uit 2024 en de input van het Platform Langer Zelfstandig Wonen. De interactie van deze lijnen en onderwerpen is visueel weergegeven in figuur 3. De lijnen die dwars door alle onderwerpen lopen, hebben betrekking op alle actielijnen. Gezamenlijk creëert dit de zorgzame wijk. Hieronder volgt een korte uitleg over de dwarsverbanden:

- Mantelzorg heeft betrekking op alle actielijnen, omdat mantelzorg in vele vormen voorkomt.

¹ [De grijze druk is niet zwart-wit: Leeftijdsvriendelijke steden en gemeenten in de Vlaamse lokale context - Geron](#)

- Ook de subgroepen hebben een dwarsverband met de thema's, aangezien elke subgroep mogelijk een andere behoefte heeft op de diverse thema's.
- Leiden heeft de ambitie uitgesproken om een dementievriendelijke stad te worden. Een dementievriendelijke stad houdt in dat ook mensen met dementie kunnen participeren in de stad, met hulp van de omgeving.
- De digitalisering van de maatschappij is voor veel ouderen een uitdaging. Steeds meer zaken worden digitaal geregeld, zoals het regelen van bankzaken via internetbankieren tot het bestellen van een taxi via een app. Wanneer het ouderen ontbreekt aan digitale basisvaardigheden, kunnen zij niet langer (goed) deelnemen aan deze digitale samenleving. Dit werkt eenzaamheid in de hand. Daarnaast zijn ouderen kwetsbaarder om slachtoffer te worden van internetcriminelen die misbruik maken van de (soms) beperkte digitale kennis en vaardigheden van ouderen.
- Financiën is van invloed op alle actielijnen: een gebrek aan financiën of het goed om kunnen gaan met geld is van invloed op allerlei domeinen, zowel fysiek als sociaal.

Figuur 3 Opzet Zorgzame wijk

Leeftijdsvriendelijk onderzoek

Op basis van het model Age Friendly City is door de Hogeschool Leiden onderzoek gedaan naar de leeftijdsvriendelijkheid in de stad. Dit onderzoek dient als nulmeting voor monitoring van dit uitvoeringsprogramma en vertelt ons meer over de behoeften die onder ouderen in Leiden leven. Na twee jaar wordt dit onderzoek opnieuw uitgevoerd ten behoeve van tussenevaluatie en na vier jaar wordt het onderzoek in het kader van eindevaluatie uitgevoerd.

Participatie

Leidse visie op wonen, zorg en welzijn

In het proces van de Leidse visie op wonen, zorg en welzijn is uitgebreid geparticipeerd. Hierbij zijn 120 partijen betrokken bij de werkgroepen, de reflectiegroepen en het kernteam. In de werkgroep ouderen van deze Leidse visie is gedurende het proces ook regelmatig gesproken over de uitvoering. De visie en uitgangspunten vormen de belangrijkste basis voor dit uitvoeringsprogramma, maar er zijn ook acties opgenomen die een stap verder gaan om de positie van ouderen te versterken. De visie is ook zes weken ter inspraak geweest en van advies voorzien door de Adviesraad Sociaal Domein.

Werkgroep ouderen

De werkgroep ouderen van de Leidse visie op wonen, zorg en welzijn is een groep professionals uit diverse organisaties die zich bezighouden met ouderen; de ouderenzorgorganisaties, de corporaties en de welzijnsorganisatie. Daarnaast zijn er diverse ambtenaren betrokken van de gemeenten in de Leidse regio.

De werkgroep ouderen heeft in co-creatie gezamenlijk het hoofdstuk ouderen geschreven. Gedurende dit proces zijn er ook diverse acties naar voren gekomen die van belang zijn voor de uitvoering. Na afronding hiervan is met elkaar afgesproken dat we deze samenwerking waardevol vinden en willen doorzetten in de uitvoeringsfase, waar we gezamenlijk mee aan de slag gaan. De werkgroep monitort ook de voortgang van de uitvoeringsfase.

Platform Langer Zelfstandig Wonen

Voor de totstandkoming van uitvoeringsprogramma Leiden op leeftijd is het Platform Langer Zelfstandig Wonen regelmatig bijeengekomen. Verschillende partijen zijn aangesloten bij het Platform, waaronder een tweetal wijkverenigingen, het Ouderenberaad van het LUMC, het Expertisecentrum dementie Zuid-Holland Noord, netwerkorganisatie Transmuralis, de Adviesraad Sociaal Domein Leiden, ouderenzorgorganisaties en ouderen zelf.

In de Platformbijeenkomsten zijn de actielijnen besproken. Hier is besproken wat de betrokken partners, veelal ervaringsdeskundigen, merken van het onderwerp onder ouderen in de stad en wat volgens hen de oorzaak is. Vervolgens zijn verschillende oplossingsrichtingen met elkaar

besproken. Op deze manier is de behoefte van deze grote groep opgehaald, vanuit zowel het ervaringsdeskundige perspectief als het perspectief van de zorgaanbieders en welzijnspartners. Daarnaast zijn ook de subgroepen vertegenwoordigd, o.a. via aanwezigheid van het expertisecentrum dementie en de roze ouderen.

Leeswijzer

De aanbevelingen uit de evaluatie van het actieplan zijn verwerkt in de geformuleerde actiepunten. Alle actiepunten zijn vervolgens ondergebracht onder de juiste actielijn, waaruit dit uitvoeringsprogramma is ontstaan. Een deel van de actiepunten zijn afkomstig uit de Leidse visie uit wonen, zorg en welzijn. Deze actiepunten zullen veelal landen in de fysieke actielijn en minder in de sociale actielijn. De ambitie is, naast de opgenomen acties, dat deze vaten meer met elkaar gaan communiceren. Daarnaast zijn er actiepunten opgenomen die voortgekomen zijn uit het Platform Langer Zelfstandig Wonen.

Wijkscan

We gaan de komende 4 jaar per wijk van Leiden een wijkscan doen, omdat deze scans ons inzicht geven in kansen en uitdagingen op de leeftijdsvriendelijke domeinen. Dit doen we vanuit het kernteam Wonen, Zorg en Welzijn. Hierin zijn gemeenten van de Leidse regio, corporaties, zorgaanbieders en welzijnsorganisaties vertegenwoordigd. De wijkscans richten zich in ieder geval op de zorgzame wijk. Hierbij kijken we naar kansen voor passende huisvesting, maar ook naar plekken voor ontmoeting en verbinding met de samenleving. Denk hierbij aan betere spreiding van ontmoetingsplekken door de wijk, waardoor het beter bereikbaar wordt. Dit geeft ons handvatten om een wijkgerichte aanpak te ontwikkelen. De acties uit dit uitvoeringsprogramma komen daarmee in alle wijken terug. Per wijk wordt bepaald in welke mate dat nodig is en op welk moment we daar uitvoering aan kunnen geven. Daarmee is niet alles binnen 4 jaar uitgevoerd maar is het wel de intentie dat alle acties om tot een zorgzame en leeftijdsvriendelijke wijk te komen, zijn geborgd.

Financiën

De ambitie in dit uitvoeringsprogramma is hoog, de urgentie voor deze doelgroep is groot, er zijn veel acties opgenomen. Vanwege deze urgentie is het nodig om op specifieke thema's te versnellen, in het bijzonder de thema's die raken aan de Zorgzame wijk, de Leidse visie op wonen, zorg en welzijn.

Er is bij benadering €150.000 per jaar beschikbaar voor ouderenwelzijn en mantelzorg vanuit programma 9, Maatschappelijke Ontwikkeling. De begroting is een grove schatting, gebaseerd op wat we haalbaar achten in de komende vier jaren. In het financieel overzicht op pagina 19 is uitgebreid ingegaan op het beschikbare budget en hoe dat besteed zal worden.

Actielijn 1: Fysieke omgeving

Huisvesting, openbare ruimte & gebouwen, mobiliteit & transport

Inleiding

In de Leidse visie op wonen, zorg en welzijn hebben we beschreven dat een leeftijdsvriendelijke omgeving een samenspel is van de fysieke en sociale omgeving. Beide zijn voor ouderen van belang om zo lang mogelijk zelfstandig te kunnen wonen. In deze actielijn gaan we in op de acties in de fysieke omgeving of gericht op zaken in het fysieke domein, zoals huisvesting.

Huisvesting

- **Actie: passende huisvesting in elke wijk**

Passende huisvesting is voor iedereen, maar voor ouderen in het bijzonder, van groot belang om zo lang mogelijk zelfstandig te kunnen blijven. Ouderen willen graag in hun eigen wijk blijven, omdat ze daar een netwerk van burens en andere bekenden hebben opgebouwd. Echter zijn niet in elke wijk levensloopbestendige woningen te vinden. We willen dit graag in kaart brengen met wijkscans, zowel voor de bestaande bouw als voor nieuwbouw en zowel in de koop- als huursector. De uitkomsten van de wijkscans kunnen we vervolgens meenemen in gesprekken met ontwikkelaars. Hierdoor is uiteindelijk op termijn in elke wijk levensloopbestendige woningen te vinden zijn en een goede spreiding over de stad ontstaat. Hierdoor hoeven ouderen, die willen verhuizen naar een levensloopbestendige woning, niet weg uit hun eigen wijk als zij dat niet willen.

- Doelstelling: minimaal 185 levensloopbestendige woningen realiseren tussen 2024 en 2030. Dit kan zowel in de bestaande bouw als in nieuwbouw zijn en zowel in de koop- als huursector.
- We onderzoeken de komende 4 jaar samen met corporaties en zorgaanbieders hoe we wooncomplexen en woningen kunnen aanpassen naar zorggeschikte woningen en hoe we de toegankelijkheid van het complex in zijn geheel kunnen verbeteren.

- **Actie: bredere doorstroming**

Sinds 2023 is er in de Leidse regio een doorstroommakelaar, in samenwerking met en bekostigd door de woningcorporaties. De doorstroommakelaar helpt ouderen door te stromen naar een levensloopbestendige woning, wanneer zij een grote (eengezins-)woning achterlaten.

Echter richt de doorstroommakelaar zich nu op de sociale huur, waardoor een groot gedeelte van het woningsegment, te weten de middenhuur, de vrije sector en de koopwoningen, buiten beschouwing wordt gelaten.

- We onderzoeken in 2026 hoe we ook een doorstroommakelaar kunnen inzetten in deze sectoren (koop, middenhuur en vrije sector) en welke randvoorwaarden

daarvoor nodig zijn. In de Kaderbrief 2026-2029 is hier structureel geld voor vrijgemaakt. Voor zowel de huursector als de koopsector is op jaarbasis € 25.000 beschikbaar.

- We onderzoeken in 2026 of het mogelijk is een verhuiskostenvergoeding in te voeren om doorstroming te stimuleren.

- **Actie: bewustwording van de toekomst**

Een belangrijk speerpunt van de Leidse visie op wonen, zorg en welzijn is dat ouderen zelf ook een rol en verantwoordelijkheid hebben in het anticiperen op de toekomst. We willen ouderen graag stimuleren tot nadenken over de toekomst, met name over hun woonsituatie en huisvesting, en hen aan te zetten daarop te anticiperen wanneer dit nodig is. We onderzoeken wat passende manieren zijn om ouderen hiervan bewust te maken en spelen daarop in, aansluitend bij wat er al gebeurt op dit thema in de stad.

- **Actie: opschaling geclusterde woonvormen**

We zien geclusterde woonvormen als een passend middel om langer zelfstandig te kunnen wonen. Hierbij wonen ouderen (al dan niet met andere leeftijdsgroepen) in een zelfstandige woning, maar is het complex voorzien van een gezamenlijke ruimte, is er een preferente zorgaanbieder en een uitgebreid programma van activiteiten. Dit wordt door bewoners zelf georganiseerd, veelal met ondersteuning van de welzijnsorganisatie.

- We onderzoeken de waarde van een community builder als verbinder in het creëren van geclusterde woonvormen en zorgzame wijken. Dit onderzoek kunnen we gebruiken bij het opschalen van het aantal geclusterde woonvormen in de stad.
- We verwachten dat uit de wijkscans zal blijken dat er nog veel kansen liggen in de verschillende wijken van Leiden op dit gebied. Daarnaast peilen we de behoefte onder oudere inwoners. Met de lokale stakeholders maken we per wijk een plan om deze kansen verder te ontwikkelen.
- Doelstelling: minimaal 5 ouderencomplexen aanpassen tot 2030.
- Doelstelling: minimaal 770 woningen in geclusterde woonvorm realiseren tussen 2024 en 2030.

Openbare ruimte & gebouwen

We zien dat inwoners van alle generaties behoefte hebben aan ontmoeting in de wijk. Dit kan gefaciliteerd worden in de Huizen van de buurt, maar dat kan ook op andere plekken zijn. Wanneer er een goede spreiding van ontmoetingsplekken in de wijk wordt gecreëerd, is het voor mensen die minder mobiel zijn, toch bereikbaar en draagt dit bij aan het tegengaan van eenzaamheid.

- **Actie: openbare ruimte voor ontmoeting**

Vanuit de wijkscans onderzoeken we welke plekken er zijn in de wijken en of deze ook geschikt zijn of geschikt te maken zijn voor ontmoeting. Dit kan om een fysieke ruimte in een gebouw gaan, maar ook om plekken in de openbare ruimte. Een groot gedeelte van de ontmoetingen vindt namelijk plaats op straat. Per wijk wordt gekeken welke ontwikkelingen er zijn en waar we het realiseren van ruimte voor ontmoeting onder kunnen brengen.

Mobiliteit & transport

Alle wijken van Leiden zijn met het openbaar vervoer verbonden aan de binnenstad en het centraal station. Echter zijn er toch heel wat ouderen die mobiliteitsarmoede² ervaren: ze komen niet meer op bepaalde plekken, terwijl die wens er wel is. De reden hiervoor is dat ze geen vervoersmiddel hebben om daar te komen. Naar aanleiding van de wijkscans onderzoeken we of, op de plekken waar veel ouderen wonen, zij voldoende mogelijkheid hebben om zich te verbinden met andere delen van de wijk of van de stad.

- **Actie: Mobiliteit verbeteren**

We onderzoeken op de middellange termijn welke mogelijkheden op wijkniveau en/of stadsniveau er zijn om de mobiliteit van ouderen te verbeteren. Hierdoor raken ouderen beter verbonden met belangrijke voorzieningen in de stad. Dit nemen we bijvoorbeeld mee in de Leidse OV-visie.

² [Mobiliteitsarmoede: vaag begrip of concreet probleem? | Kennisinstituut voor Mobiliteitsbeleid](#)

Actielijn 2: Sociale omgeving

Sociale participatie, respect & sociale inclusie, burgerparticipatie & engagement

Inleiding

De sociale omgeving is een breed begrip en kan breed geïnterpreteerd worden. Het gaat om mee doen en erbij horen in de samenleving. Een zinvol bestaan leiden is wat ouderen belangrijk vinden. Meedoen helpt tegen eenzaamheid, om een menswaardig leven te leiden en een betere kwaliteit van leven te ervaren. Ouderen hebben veel kennis en kunde en zij kunnen een waardevolle bijdrage leveren aan de samenleving.

Sociale participatie

- **Actie: faciliteren en stimuleren van ontmoeting en omzien**

In de wijken worden door ouderen verschillende initiatieven in gang gezet die gericht zijn op het verbinden en ontmoeten van anderen. Dit gebeurt vanuit een intrinsieke motivatie. Het betreft hier niet alleen het aanbod in de Huizen van de Buurt, maar ook initiatieven die daarbuiten plaatsvinden: van ontmoetingsruimtes tot een ruimte voor ontmoeting in de openbare ruimte. Leiden juicht dit toe en levert graag een bijdrage aan wat er al gebeurt in de samenleving en de beweging die daarin wordt gemaakt.

- We faciliteren en stimuleren het omzien van en naar wijkbewoners, bijvoorbeeld in de vorm van voorzorgcirkels of lief- en leedstraatjes.
- We willen organisaties op het gebied van wonen, zorg en welzijn en de inwoners van de buurt meer aan elkaar verbinden op buurniveau, omdat we het sociale netwerk in de buurten willen verstevigen. Op deze manier kan de buurt beter een signaleringsfunctie oppakken en wordt bijgedragen aan het omzien naar elkaar.
- We streven ernaar jong en oud bij elkaar te brengen om intergenerationeel contact te stimuleren en te faciliteren. Uit onderzoek weten we dat voor beide groepen van meerwaarde kan zijn om ze bij elkaar te brengen.

Burgerparticipatie & engagement

- **Actie: stimuleren van vrijwilligerswerk**

Het doen van vrijwilligerswerk geeft zingeving en structuur, en draagt bij aan vitaal ouder worden³. Veel ouderen doen al vrijwilligerswerk. Ouderen hebben hier veel in bij te dragen, vanwege de ervaringen uit hun leven, maar ook de kennis en kunde die zij meebrengen. In samenwerking met de welzijnsorganisaties stimuleren we het doen van vrijwilligerswerk bij ouderen die dat nog niet doen. Daarnaast onderzoeken we hoe we dat beter kunnen doen en het beter kunnen laten aansluiten op de behoefte van ouderen. Hierin nemen we mee dat elke oudere een andere behoefte heeft en dat er ook ouderen zijn die geen behoefte hebben aan vrijwilligerswerk.

³ [Hoe verleid je ouderen om zich als vrijwilliger voor je organisatie in te zetten | NOV - Platform Vrijwillige Inzet](#)

Actielijn 3: Gemeentelijke diensten

Gezondheid & zorg, communicatie & informatie

Inleiding

De gemeente is in brede zin verantwoordelijk voor het welzijn van al haar inwoners. In het sociaal domein wordt door de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) hierin gefaciliteerd via de diverse producten. Ook vanuit de opdracht voor de Sterke Sociale Basis (SSB) is de opdracht voor de welzijnsorganisaties verankerd. In deze actielijn benoemen we acties uit het domein waar wij als gemeente rechtstreeks verantwoordelijk voor zijn.

Gezondheid & zorg

- **Actie: samenwerking tussen wonen, zorg, welzijn en informele netwerken versterken**

In de Leidse visie op wonen, zorg en welzijn beschrijven we het belang van de samenwerking tussen deze domeinen. Wij zien het als een gemeentelijke taak om deze samenwerking te versterken en te faciliteren, zowel op wijk- en buurt- als op stadsniveau. Dit doen we o.a. in de werkgroep ouderen, waar zowel oudere inwoners van Leiden als organisaties vanuit wonen, zorg en welzijn plaatsnemen. Er zijn ook koppelingen te maken met bijvoorbeeld het domein gezondheid. Wanneer dit zich voordoet, zullen we die koppeling maken. Daarnaast geven we deze opdracht ook mee aan onze partners in de Sterke Sociale Basis.

- **Actie: voldoende beweegmogelijkheden**

Uit de wijkscans moet blijken of en waar beweegmogelijkheden voor de (ongebonden) sporter zijn in de wijk en of bewoners hier behoefte aan hebben. Dit kan heel uiteenlopend zijn, van een beweegtuin voor ouderen tot een wijkwandeling.

- **Actie: voldoende deelnemers in de keten valpreventie**

Leiden organiseert sinds het najaar van 2023 een ketenaanpak valpreventie. Hierbij worden ouderen getest op een mogelijk valrisico en krijgen zij vervolgens een passende interventie aangeboden. We willen zoveel mogelijk ouderen een beweeginterventie aanbieden, omdat dit bijdraagt aan veilig thuis wonen zonder te vallen. Dit doen we onder andere door de valrisicotest op diverse manieren onder de aandacht te brengen bij ouderen, zoals in de krant en sociale media, maar ook via flyers en vitaliteitsmarkten.

Communicatie & informatie

- **Actie: eenduidige sociale kaart**

Mantelzorgers en andere informele zorgverleners geven aan meer behoefte te hebben aan duidelijke informatievoorziening. Het creëren van een eenduidige (digitale) sociale kaart die voor zowel burgers als professionals te gebruiken is. Hier kan gefilterd worden op o.a.

doelgroep of wijk. Daarbij is het van belang dat dit instrument goed vindbaar is en bij te houden, maar ook dat men de juiste informatie kan vinden. We onderzoeken hoe we dit het beste kunnen organiseren in de stad, samen met de welzijnsorganisatie.

Overkoepelende acties

Mantelzorg

Met de toenemende vergrijzing en daarmee een toename van het aantal zorgvragers wordt de druk op de mantelzorgers verhoogd. Mantelzorg komt voor in alle vormen maten, evenals de typen mantelzorgers.

- **Actie: Mantelzorgakkoord Leiden 2026-2030**

Met de kerngroep is gewerkt aan de vernieuwing van het mantelzorgakkoord. In dit akkoord bespreken we acties die we als kerngroep gaan uitvoeren, gericht op passende ondersteuning voor mantelzorgers. We kijken naar wat mantelzorgers nodig hebben om hun mantelzorgtaken te kunnen uitvoeren. Daarnaast kijken we hoe we gezamenlijk kunnen voorkomen dat mantelzorgers overbelast raken, ieder vanuit zijn eigen expertise. We dragen vanuit onze eigen organisaties bij aan gezamenlijke doelstellingen, waaronder passende ondersteuning voor mantelzorgers, waarbij we een netwerk vormen rond dit doel.

- **Actie: Mantelzorgvriendelijke werkgever**

In 2024 is Incluzio Leiden als Mantelzorgvriendelijke werkgever bestempeld. Gezien het aantal werkende mantelzorgers zal toenemen als gevolg van de vergrijzing, is het goed om andere organisaties te inspireren om ook Mantelzorgvriendelijke werkgever te worden. Daarom wordt onderzocht of het mogelijk is dat gemeente Leiden ook een mantelzorgvriendelijke werkgever wordt. We onderzoeken waar we nu al staan en wat we nog zouden moeten toevoegen in de werkprocessen.

Subgroepen

- **Actie: Roze Salon**

Op 12 juni 2025 heeft de raad ingestemd met het amendement Roze Salon (RV25.0034). Met dit amendement wordt een plek gecreëerd voor roze ouderen, ouderen met een LHBTIQ+-achtergrond. In samenspraak met partners in de stad organiseren we stadsgesprekken voor de roze ouderen in Leiden gedurende de periode 2025-2026 over thema's die voor hen van belang zijn. De stadsgesprekken gaan begin 2026 van start.

Dementievriendelijke stad

Voor mensen met een vorm van dementie is het lastig om mee te doen. Dat komt onder meer doordat hun geheugen het laat afweten of omdat zij ander gedrag vertonen. Onderzoek heeft echter aangetoond dat meedoen het brein prikkelt, wat een positief effect heeft op het verloop van de ziekte. Mensen met dementie hebben baat bij een omgeving die hen in staat stelt om mee te doen. Daarom heeft Leiden de ambitie uitgesproken een dementievriendelijke stad te willen worden.

Daarmee starten we niet op nul. De dementiescan⁴ geeft op zeven domeinen weer waar we nu staan. We doen al heel veel in Leiden in het kader van een dementievriendelijke stad (zie bijlage 2).

- **Actie: Actieplan Samen Dementievriendelijk**

Om echt dementievriendelijk te worden, zijn hiertoe op deze domeinen een aantal acties geformuleerd die van belang zijn om dit certificaat te behalen en dit ook op de lange termijn te borgen. Deze nog uit te voeren acties, tezamen met de huidige stand van zaken, vormen samen het actieplan om een dementievriendelijke stad te worden. Dit is terug te lezen in bijlage 2.

Financiën

Financien is een breed onderwerp, waarbij we enkele deelonderwerpen kunnen onderscheiden. We focussen in dit uitvoeringsprogramma op de financiële situatie die verandert als iemand ouder wordt, en op financieel misbruik.

- **Actie: besteedbaar inkomen van ouderen vergroten**

In Leiden leeft een aanzienlijk deel van de ouderen rond het inkomensminimum. Het CBS heeft dit ook uitgesplitst in wijken. Vooral in het Morsdistrict, het Bos- en Gasthuisdistrict en Leiden Noord leven veel mensen rond de armoedegrens. We willen graag dat ouderen mee kunnen doen, maar armoede beperkt deelname aan de samenleving⁵. Het draagt daarmee bij aan het vergroten van eenzaamheid.

Daarom zetten we in op het informeren van ouderen over de mogelijkheden voor hun financiële situatie en de verandering die gepaard gaat bij het stoppen met werken. Denk hierbij aan het aanvragen van bepaalde toeslagen omdat het inkomen wijzigt na het stoppen met werken. Op deze manier kunnen we ouderen wijzen op de ondersteuningsmogelijkheden of toe leiden naar de juiste hulp. Zodat ouderen begeleid worden bij de mogelijkheden van de (Leidse) minima-regelingen waar zij aanspraak op maken. Hiermee zorgen we ervoor dat ouderen gebruik maken van de voorzieningen waar zij recht op hebben en daardoor kunnen blijven participeren.

- **Actie: financieel misbruik**

Veel ouderen zijn aangewezen op hulp van anderen. Van die afhankelijkheid kan misbruik gemaakt worden. Ouderenmishandeling is een vorm van huiselijk geweld die vaak voorkomt: uit landelijk onderzoek blijkt dat 1 op de 20 thuiswonende ouderen te maken krijgt met ouderenmishandeling. Er zijn vijf vormen van ouderenmishandeling te onderscheiden, te weten fysieke en psychische mishandeling, verwaarlozing, financieel misbruik en seksueel misbruik⁶. Ouderenmishandeling blijft vaak lang onzichtbaar. De

⁴ <https://www.alzheimer-nederland.nl/belangenbehartiging/ondersteuning-gemeente/dementiescan>

⁵ [Perspectieven op armoede en sociale uitsluiting - Armoede en sociale uitsluiting 2023 | CBS](#)

⁶ [Ouderenmishandeling | Thema's | Huiselijk Geweld](#)

meeste vormen van mishandeling zijn uiteindelijk van buitenaf vaak te herkennen, alleen financieel misbruik niet.

- Financieel misbruik is een specifieke vorm van ouderenmishandeling, die vraagt om maatwerk en samenwerking. Daarom is in 2022 de Lokale Alliantie Leiden gevormd, waarin commerciële en niet-commerciële organisaties aan de hand van casuïstiek hun kennis verbreden en delen. We continueren de Alliantie om de aandacht te blijven vestigen op financieel misbruik en de organisaties scherp te houden hierop.
- Om financiële ouderenmishandeling tegen te gaan, is het belangrijk dat mensen dit kunnen herkennen en dat zij weten wat zij kunnen doen. We willen niet alleen de professionals hierop attenderen. In het kader van het omzien naar elkaar is het van belang dat iedereen hier aandacht voor heeft. We onderzoeken hoe we aandacht kunnen vragen voor dit onderwerp op brede schaal en zetten dit uit.

Financieel overzicht

De begroting is een grove schatting, gebaseerd op wat we haalbaar achten in de komende vier jaren. In deze paragraaf zetten we uiteen welk budget we te besteden hebben in de komende vier jaar ten behoeve van ouderenwelzijn in Leiden. Dit zetten we af tegen de geschatte kosten voor de actielijnen. Om het uitvoeringsprogramma een financiële impuls te geven in het eerste jaar, wordt bij de resultaatbestemming aan de Raad voorgesteld om € 100.000 van het incidentele budget 2025 voor Eenzaamheid & Mentale Gezondheid over te hevelen voor dit uitvoeringsprogramma.

Beschikbaar budget

Type	Bedrag	Periode
Regulier budget ouderenwelzijn programma 9	€ 150.000	Op jaarbasis
GALA Valpreventie (geoormerkt)	€ 279.000	In 2026
Lief- en leedstraatjes (amendement)	€ 10.000	In 2026
Eenmalig extra budget Leiden op leeftijd	€ 100.000	In 2026

Dit budget wordt als volgt ingezet:

	2026	2027	2028 en verder
<i>Beschikbaar budget</i>	€ 539.000	€ 150.000	€ 150.000
<i>Lopende uitgave 1 Mantelzorgwaardering</i>	- € 45.000	- € 45.000	- € 45.000
<i>Lopende uitgave 2 Community builder</i>	- € 33.000	- € 33.000	- € 0
<i>Lopende uitgave 3 Subsidie LVVM⁷</i>	- € 10.000	- € 10.000	- € 10.000
<i>Lopende uitgave 4 Beter thuis met dementie</i>	- € 15.000	- € 15.000	- € 15.000
<i>Lopende uitgave 5 Onderzoek Age Friendly City 2028 en 2030</i>	-	-	- € 15.000

⁷ Leidse vereniging voor mantelzorgers

<i>Lopende activiteit 6</i> <i>Valpreventie</i>	- € 279.000	-	-
<i>Lopende activiteit 7</i> <i>Lief- en leedstraatjes</i>	- € 10.000	-	-
Besteedbaar budget	€ 147.000	€ 47.000	€ 65.000

Dit beschikbare budget wordt als volgt verdeeld over de actielijnen:

	2026	2027	2028 en verder
<i>Besteedbaar budget</i>	€ 147.000	€ 47.000	€ 65.000
<i>Besteding per actielijn</i>			
<i>Actielijn fysieke omgeving</i>	€ 90.000	€ 20.000	€ 30.000
<i>Actielijn sociale omgeving</i>	€ 16.000	€ 10.000	€ 15.000
<i>Actielijn gemeentelijke diensten</i>	€ 16.000	€ 10.000	€ 15.000
<i>Actielijn overkoepelend</i>	€ 25.000	€ 7.000	€ 5.000
<i>Totale uitgaven actielijnen</i>	€ 147.000	€ 47.000	€ 65.000
Resultaat	€ 0	€ 0	€ 0

Op basis van het beschikbare budget zorgen we voor een (financiële) impuls op de te ondernemen activiteiten in dit uitvoeringsprogramma in 2026. Dit is uiteengezet in bovenstaande tabel op basis van de actielijnen.

In de jaren daarna is er minder budget beschikbaar dan in 2026. Hierop zullen we de activiteiten en de intensiteit moeten aanpassen. Bij eventuele wijzigingen in de financiële ruimte kunnen hierin andere keuzes gemaakt worden. Echter is dit ook afhankelijk van het verloop en de voortgang van de activiteiten in 2026.

Wat loopt er al?

Voor een deel van de acties is elders binnen de begroting al dekking of is (zicht op) een externe geldstroom. Deze acties hoeven niet te worden bekostigd uit het hierboven weergegeven budget voor ouderenwelzijn.

Het budget van de Ketenaanpak Valpreventie is geormerkt voor de ketenaanpak en dit kan niet voor andere doeleinden buiten Gezond Actief Leven Akkoord (GALA) ingezet worden.

Vanaf 1 januari 2027 start het Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA), de opvolger van een combinatie van het IZA (Integraal Zorgakkoord) en GALA. Naar verwachting komt hier ook budget

vrij. In het AZWA is de Ketenaanpak Valpreventie opnieuw opgenomen. Daarnaast is er ook budget opgenomen voor een Ketenaanpak Dementie in het AZWA, waaruit we de aanpak voor een dementievriendelijke samenleving grotendeels kunnen financieren. De concrete bedragen zijn nog niet bekend en volgen in de loop van 2026. Daarom kunnen we nog geen concrete bedragen in deze financiële paragraaf opnemen.

Onder de actielijn 'fysieke omgeving' is de actie opgenomen om de waarde van de community builder te onderzoeken. Dit bedrag is opgenomen in de tabel onder 'lopende uitgave 2', omdat de pilot is gestart vanaf 1 januari 2026.

Onder de actielijn 'Overkoepelend' is de Roze Salon opgenomen. De kosten hiervoor zijn gemaakt in 2025, waardoor hiervoor geen budget meer nodig is in 2026.

Conclusie & vervolg

Maatschappelijke ontwikkelingen vragen om een actieplan gericht op de zorgzame wijk, zoals ook onderbouwd in de Leidse visie op wonen, zorg en welzijn. We kijken naar de kansen die er liggen in de wijken. We willen zo bereiken dat iedereen fijn in de wijk kan wonen, dat jong en oud naar elkaar omzien en dat dit ondersteund wordt door professionals waar nodig. Hoe gaat dat nu verder?

In 2028 vindt er opnieuw een leeftijdsvriendelijk onderzoek plaats in Leiden. Op basis van dit onderzoek en de voortgang van dit uitvoeringprogramma wordt er een tussenevaluatie opgemaakt. Dit geeft ons richting voor het verder verloop van de uitvoering.

In 2030 wordt het derde leeftijdsvriendelijk onderzoek in Leiden gedaan, waar uiteindelijk een eindevaluatie uit komt. Hiermee is Leiden niet direct een leeftijdsvriendelijke stad, maar hebben we naar verwachting wel stappen gemaakt in de juiste richting van het streven naar de ambities uit de Leidse visie op wonen, zorg en welzijn.

Bijlage 1: Maatschappelijke ontwikkelingen

Dubbele vergrijzing

De uitdagingen vormen de maatschappelijke aanleiding om dit uitvoeringsprogramma te maken, waaronder de dubbele vergrijzing⁸. Het gaat hier om een toename van ouderen van 65 jaar en ouder (door het bereiken van die leeftijd door de generatie babyboomers) en een toename van het aantal 80-jarigen doordat we de laatste decennia gemiddeld ouder worden dan voorheen. Daarmee ontstaat een toename van het aantal mensen met (meerdere) chronische aandoeningen, wat kan zorgen voor een al dan niet complexe zorgvraag⁹.

In 2021 heeft onderzoeksbureau In.Fact.Research in opdracht van de gemeente Leiden onderzoek gedaan naar de woonzorgbehoeften van oudere Leidenaren. In de demografische opbouw is te zien dat in Leiden de groep 50 tot 75-jarigen, de babyboomgeneratie, ruim is vertegenwoordigd. Vanaf 1971 is het aantal geboorten weer afgenomen, waardoor deze generatie minder omvangrijk is dan de babyboomers¹⁰.

Figuur 4 laat deze bevolkingsontwikkeling in Leiden zien, weergegeven per leeftijdsgroep in percentages vanaf 55 jaar en ouder. Er zijn steeds meer oudere ouderen en in verhouding minder jongere ouderen. Deze piek bereikt het hoogtepunt in 2040.

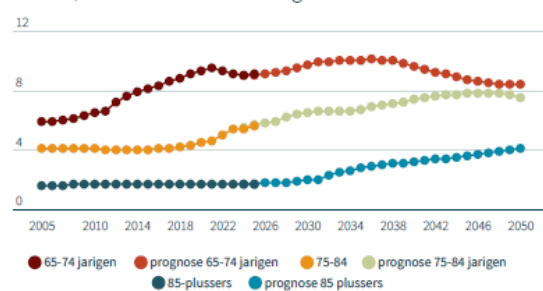
We worden steeds vitaler oud. Echter komt met het toenemen van de leeftijd vaak ook het afnemen van de vitaliteit. Door het toenemen van de oudere ouderen zijn er minder vitale ouderen. Dit zorgt voor een toename in zorgvragers en, door meerdere chronische aandoeningen, soms complexe, zorgvragen.

Aantallen per leeftijdsgroep 65-plussers
personen

	Leiden
65-69 jaar	6.387
70-74 jaar	5.440
75-79 jaar	4.700
80-84 jaar	2.661
85-89 jaar	1.437
90-94 jaar	647
95+ jaar	164

CBS - Bevolkingsstatistiek | 2025

Bevolkingsontwikkeling 65-plussers
Leiden, % van de hele bevolking

meerdere bronnen | 2005 - 2050

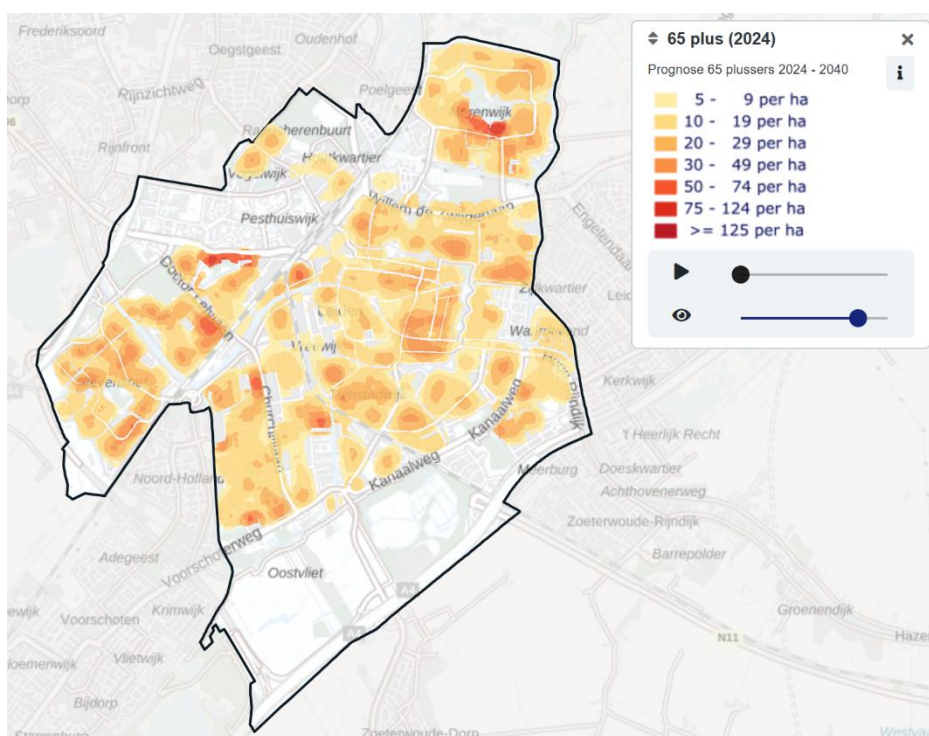
Figuur 4 Prognose inwoners Leiden naar leeftijd (Bron: GGD Gezondheidsmonitor 2025)

Oudere inwoners wonen verspreid over de stad en dat zal in de komende jaren niet veranderen. In figuur 5 is te zien waar de ouderen in 2024 woonden en hoe dat er in 2040 uit ziet. Dan zijn er een aantal wijken waar ouderen gecentreerd worden, te weten de Merenwijk, Leiden Zuid-West en de Stevenshof.

⁸ Ouderen | CBS

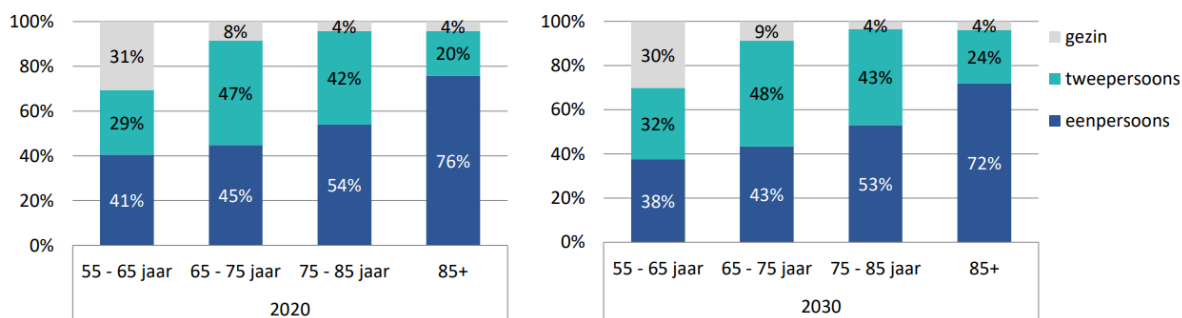
⁹ Kwetsbare ouderen hebben een complexe zorgvraag | Volksgezondheid Toekomst Verkenning

¹⁰ In.Fact.Research: Woonzorgbehoefte van ouderen in Leiden (2021)

Figuur 5 Prognose 65 plussers 2024 -2040 (Bron: WoonZorgWijzer, Leiden in kaart 2023)

Een groot gedeelte van de zelfstandig wonende ouderen woont alleen, blijkt uit figuur 6. De verschillen tussen de generaties zijn deels terug te herleiden naar de levensfase waarin zij zich bevinden. Stellen gaan uit elkaar of een partner overlijdt.

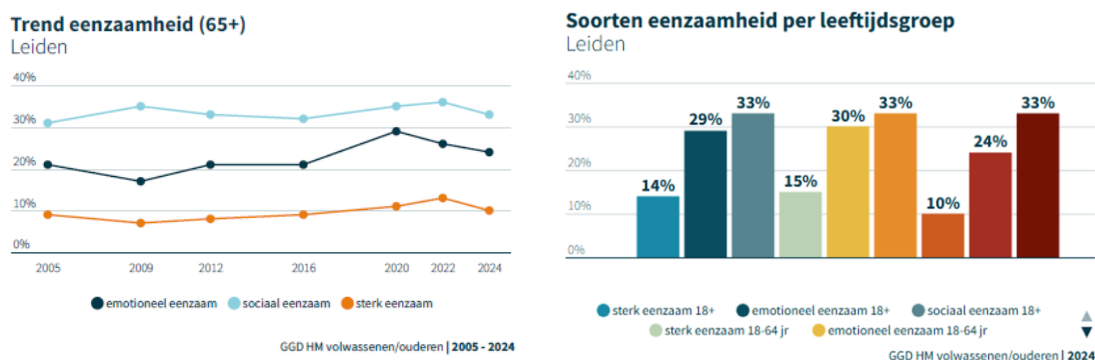
Bron: CBS, prognose TR19 Provincie Zuid-Holland, bewerking In.Fact.Research

Figuur 6 Samenstelling van generaties ouderen naar huishoudentypen, in 2020 en in 2030 (Bron: In.Fact.Research)

Eenzaamheid

Het overlijden van een partner is voor veel ouderen een factor om zich eenzaam te voelen¹¹. Andere factoren voor eenzaamheid bij ouderen zijn onder meer de beperkte mobiliteit en achteruitgang in fysiek en mentaal functioneren. In Nederland voelt meer dan de helft van de 75-plussers zich eenzaam, zie ook onderstaande figuur 7.

¹¹ [Eenzaamheid](#)

Figuur 7 Trends typen eenzaamheid 65+ in Leiden (Bron: GGD Hollands Midden Gezondheidsmonitor 2025)

Door de negatieve gevoelens die hiermee gepaard gaan, zoals leegte, verdriet en angst kunnen lichamelijke of psychische klachten ontstaan en vermindert de kwaliteit van leven. De welzijnsorganisaties spelen een belangrijke rol voor deze ouderen in het meedoen in de samenleving. In Leiden is in 2025 de ‘Aanpak Eenzaamheid en Mentale Gezondheid’ vastgesteld, waarbij acties worden ondernomen om eenzaamheid in Leiden terug te dringen. Dit plan richt zich op verschillende doelgroepen, waaronder de doelgroep ouderen. Vanuit integraal perspectief worden de acties ten aanzien van eenzaamheid in Leiden op leeftijd afgestemd met de Aanpak Eenzaamheid en Mentale Gezondheid.

Dementie

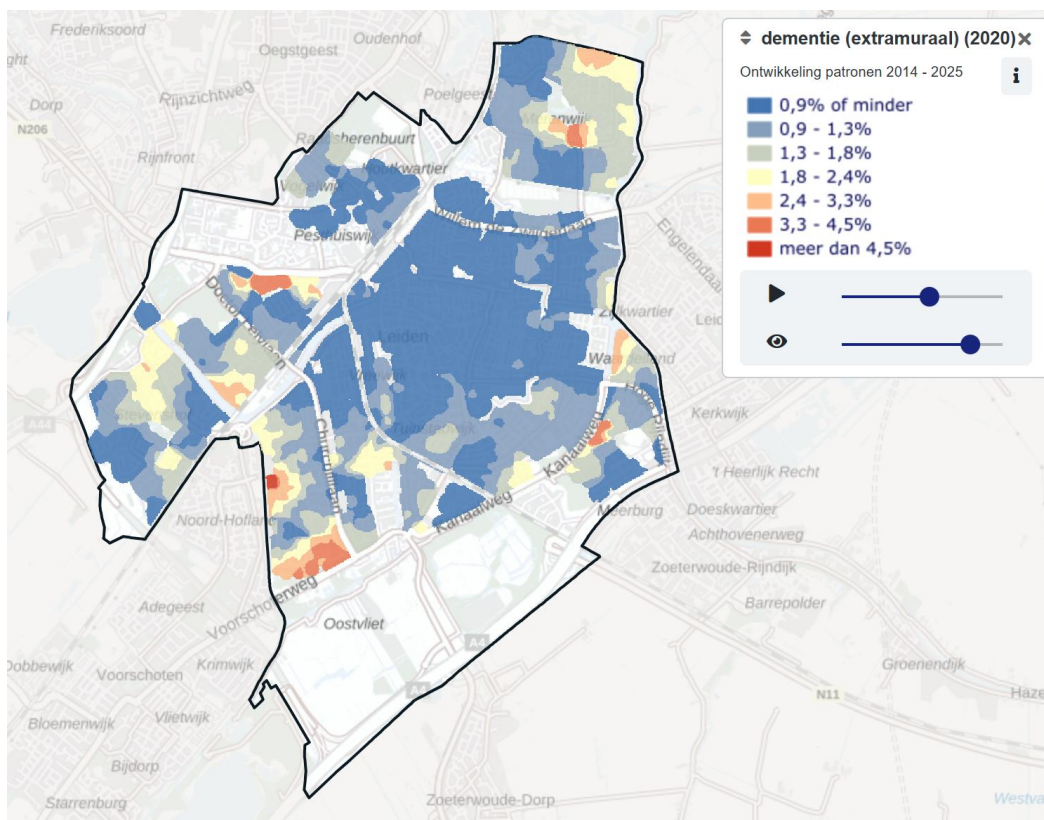
Met het toenemen van het aantal ouderen en de gemiddelde leeftijd onder ouderen neemt ook het aantal mensen met dementie toe¹². In 2030 zijn er volgens Alzheimer Nederland ongeveer 390.000 mensen met dementie in Nederland. Dit stijgt in 2050 naar meer dan 610.000. De stijging van het aantal mensen met dementie in Leiden ziet er als volgt uit:

Jaartal	% van de Leidse bevolking
2023	1,3%
2030	1,6%
2040	2,2%
2050	2.5%

Tabel 1 Percentage mensen met dementie in Leidse bevolking (Bron: Expertisecentrum dementie ZHN)

Het aantal mensen met dementie stijgt niet alleen procentueel, als gedeelte van de Leidse bevolking, maar ook absoluut, omdat het aantal Leidenaren ook stijgt. Verdeling van zelfstandig wonende (extramuraal wonende) mensen met dementie over de stad is weergegeven in figuur 8. Hier is te zien dat zij in specifieke wijken van Leiden wonen, te weten de Merenwijk, Leiden Zuidwest en de Stevenshof. Deze wijken staan erom bekend in de komende jaren sterk te gaan vergrijzen, zie ook figuur 8.

¹² Feiten en cijfers over dementie | Alzheimer Nederland

Figuur 8 Leiden in kaart, dementie (extramuraal) (2020) (Bron: WoonZorgWijzer, Leiden in kaart 2023)

Mensen met dementie wonen doorgaans een aantal jaren thuis, en hebben daarbij toenemend zorg en ondersteuning nodig door de progressie van de ziekte. Een dementievriendelijke omgeving draagt bij aan het aantal zorgarme jaren dat iemand zelfstandig kan wonen¹³. Een dementievriendelijke stad is een stad die erop ingericht is mensen met dementie zo lang mogelijk zelfstandig te laten wonen en mee te laten doen in het leven van alledag. Dit kan gaan om mensen in publieke functies, die weten hoe ze om moeten gaan met iemand met dementie. Denk hierbij aan de loketten van de gemeente, maar ook de handhaving op straat, de politie en de lokale ondernemers. Ook het dementievriendelijk maken van openbare gebouwen draagt bij aan het langer meedoen. Denk hierbij aan de buurthuizen, waardoor mensen met dementie mee kunnen doen met de activiteiten die daar plaatsvinden. Gemeente Leiden heeft de ambitie uitgesproken om een dementievriendelijke stad te worden.

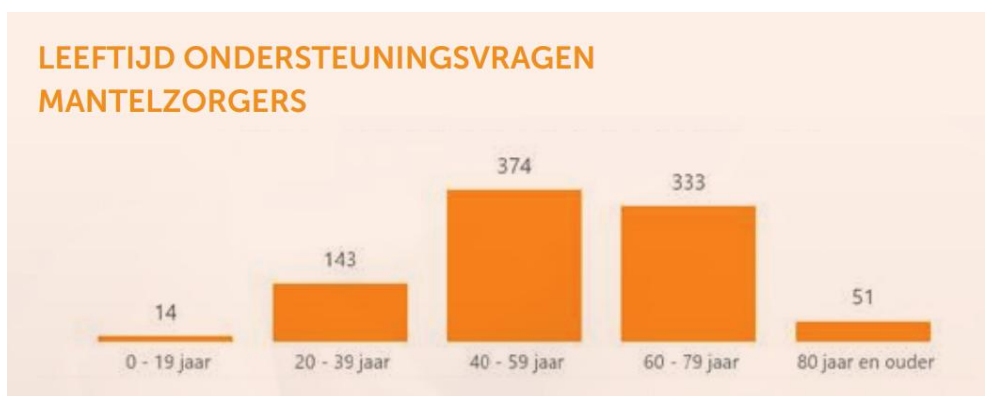
In veel gevallen verhuizen mensen met dementie in de laatste fase van hun leven naar een verpleeghuis, omdat zij niet meer veilig thuis kunnen wonen, bijvoorbeeld door veranderd gedrag. Het kabinet heeft de verpleeghuisplekken bevroren, om de zorg in Nederland betaalbaar te kunnen houden. Door het toenemen van het aantal mensen met dementie maar het gelijk blijven de verpleeghuisplekken, is het nodig dat ook mensen met dementie langer zelfstandig blijven wonen.

¹³ [Voor gemeenten | Samen dementievriendelijk](#)

Mantelzorg

Naast de toename van het aantal 65-plussers was in 2024 19,4% van de Leidse inwoners mantelzorger¹⁴. Ruim 40% van de Leidse mantelzorgers zijn 60 jaar of ouder. Door de groei in aantal ouderen die zorg nodig hebben en de kleiner wordende verhouding tussen vitale en minder vitale oudere Leidenaren betekent dit dat er in potentie minder mantelzorgers per zorgvrager zijn, maar dat er wel meer mensen mantelzorg zullen gaan verlenen in de toekomst. In de Sterke Sociale Basis (SSB) heeft gemeente Leiden de opdracht aan welzijnsorganisatie Inluzio gegeven om mantelzorgondersteuning te organiseren.

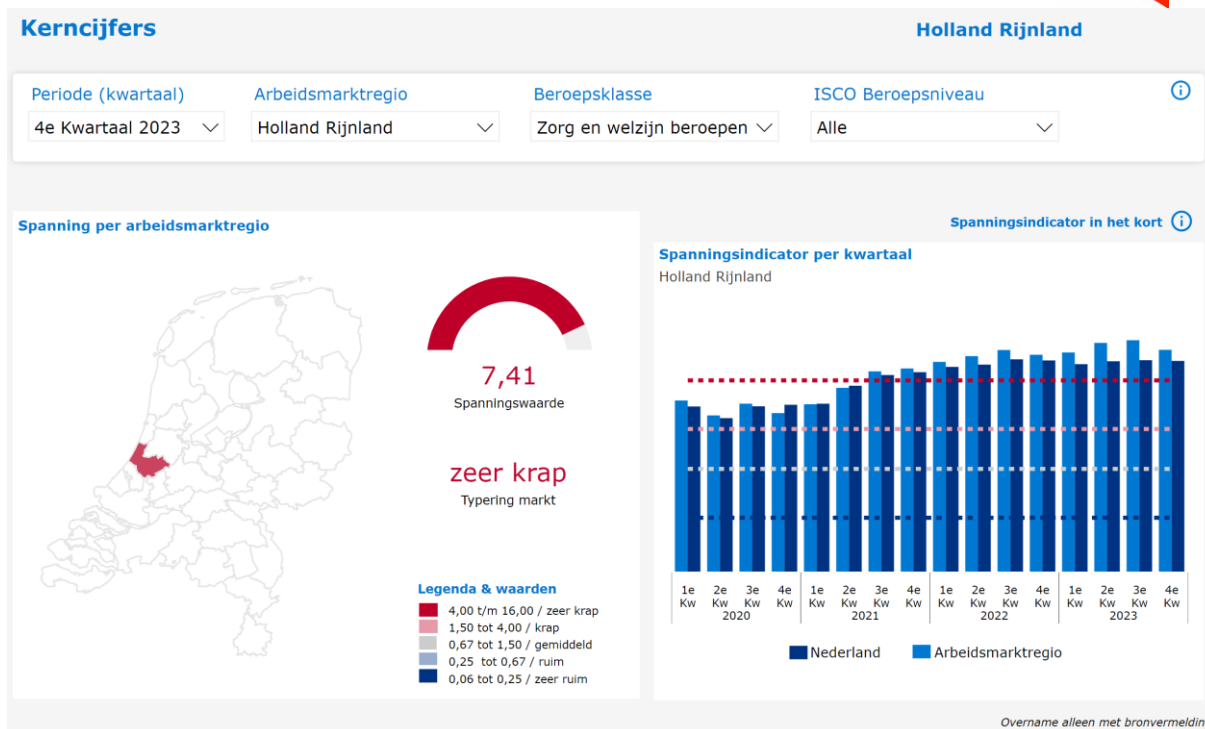
Figuur 9 Mantelzorg in Leiden in 2024 (Bron: Jaarrapportage Inluzio 2024)

Arbeidsmarkt

Om de zorgvragers van de toekomst te kunnen verzorgen en de toename in zorgvragen aan te kunnen, zullen er in 2040 landelijk naar schatting 2 miljoen zorgverleners nodig zijn, waarbij 1 op 4 werkenden in de zorgsector actief is¹⁵. Op dit moment zijn dit er 1,4 miljoen. Onderstaande figuur geeft de huidige krapte op de arbeidsmarkt aan in de regio Holland Rijnland. Het UWV heeft dit berekend door 'het aantal geschatte openstaande vacatures te delen door het aantal personen dat op hetzelfde moment korter dan 6 maanden een uitkering op basis van de werklozenwet ontvangt'. Hier is te zien dat de spanning in onze regio zelfs hoger ligt dan de landelijke cijfers. Dit betekent dat ook in Leiden minimaal 1 op de 4 werkenden actief zou moeten zijn in de zorgsector in 2040.

¹⁴ Jaarrapportage Inluzio Leiden 01 januari 2024 t/m 31 december 2024

¹⁵ [VERKENNING 20/02 | Juni 2020 Zorg voor de toekomst - Over de toekomstbestendigheid van de zorg](#) (Sociaal Economische Raad, SER)

Figuur 10 Spanningsindicator arbeidsmarktregio Holland Rijnland sector Zorg en Welzijn (Bron: UWV)

Een combinatie van deze maatschappelijke uitdagingen vraagt om vernieuwende oplossingen. Het vraagt ook om een versterking van de samenwerking tussen wonen, zorg en welzijn en domein overstijgend denken en doen. Het vraagt om een omgeving die faciliteert, om het inzetten van netwerken en buurten om mensen veilig zelfstandig te laten wonen en hulpmiddelen en technologie die dit kan ondersteunen.

Met dit uitvoeringsprogramma willen we acties initiëren en bijdragen aan bestaande initiatieven, omdat we als gemeente geloven dat we dit gezamenlijk aankunnen door goed met elkaar samen te werken. Omdat we geloven in een stad waarin iedereen prettig met elkaar samenleeft.

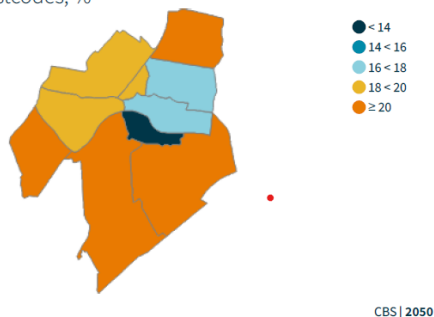

Bijlage 2: Voorbeeld wijkscans

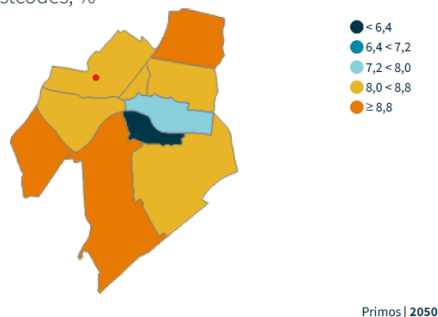
We willen de komende 4 jaar per wijk van Leiden een wijkscan doen, omdat deze scans ons inzicht geven in kansen en uitdagingen op de leeftijdsvriendelijke domeinen. Dit doen we vanuit het kernteam Wonen, Zorg en Welzijn. Hierin zijn gemeenten van de Leidse regio, corporaties, zorgaanbieders en welzijnsorganisaties vertegenwoordigd. De wijkscans richten zich in ieder geval op de zorgzame wijk, waarbij we kijken naar kansen voor huisvesting, maar ook naar plekken voor ontmoeting en verbinding met de samenleving. Denk hierbij aan betere spreiding van ontmoetingsplekken door de wijk, waardoor het beter bereikbaar wordt. Dit geeft ons handvatten om een wijkgerichte aanpak te ontwikkelen. De acties uit dit uitvoeringsprogramma komen daarmee in alle wijken terug, maar per wijk wordt bepaald in welke mate dat nodig is en op welk moment we daar uitvoering aan kunnen geven. Daarmee is niet alles binnen 4 jaar uitgevoerd maar is het wel de intentie dat alle acties om tot een zorgzame en leeftijdsvriendelijke wijk te komen, zijn geborgd.

In deze bijlage geven we een concrete indruk van de data die nu al beschikbaar is en welke zaken we willen onderzoeken, op basis van mogelijk nieuwe data maar ook van burgerparticipatie, om tot een zorgzame wijk te komen. Als we kijken naar de prognose van de leeftijdsgroepen vanaf 65+, zien we een spreiding over de stad.

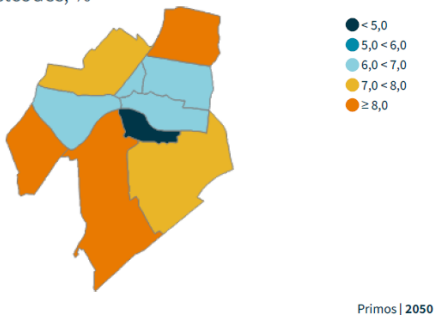
Prognose bevolking leeftijd 65 jaar en ouder
Wijken/postcodes, %

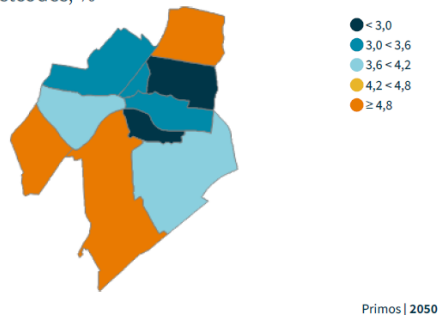
Prognose bevolking leeftijd 65-74 jaar
Wijken/postcodes, %

Prognose bevolking leeftijd 75-84 jaar
Wijken/postcodes, %

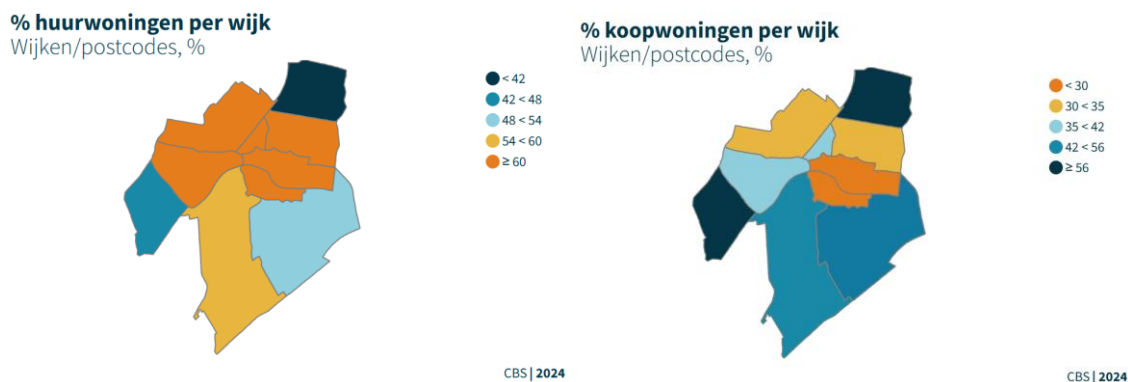
Prognose bevolking leeftijd 85 jaar en ouder
Wijken/postcodes, %

Figuur 11 – Prognose bevolkingsgroepen in 2050 (Bron: Gezondheidsmonitor, GGD Hollands Midden)

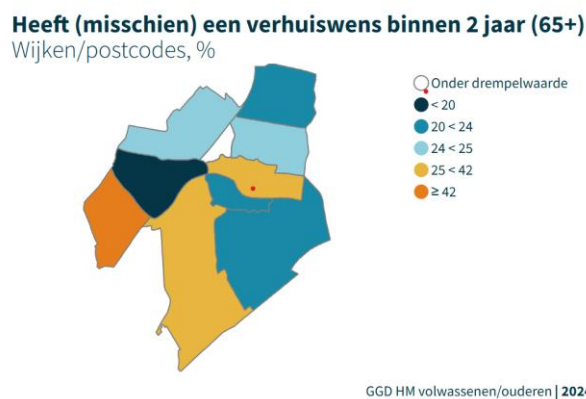

We weten dat steeds meer ouderen in de Stevenshof gaan of blijven wonen. We willen graag dat zoveel mogelijk ouderen levensloopbestendig wonen, in hun huidige woning of in een andere woning, maar het liefst in hun eigen wijk. Interessant is dan om te weten hoe de woningvoorraad eruitziet, om te bepalen of deze woningen eventueel aangepast kunnen worden of dat er andere acties nodig zijn om ouderen zo lang mogelijk zelfstandig te kunnen laten wonen.

Figuur 12 – % huurwoningen en koopwoningen in Leiden (Bron: Gezondheidsmonitor, GGD Hollands Midden)

De Stevenshof bestaat voor het overgrote deel uit eengezinswoningen, waarvan een gedeelte aanpasbaar is. Dat betekent dat ook een deel niet aanpasbaar is en dat ouderen idealiter, om een spoedverhuizing te voorkomen, verhuizen naar een levensloopbestendige woning. De vraag is: willen ouderen dat wel?

Figuur 13 – Verhuiscens binnen 2 jaar (65+), bron: Gezondheidsmonitor GGD Hollands Midden

Bovenstaand figuur geeft ons informatie over de mate van de verhuiscens die bestaat onder 65+. Het zou mogelijk zijn om de ouderen, wonend in een woning die niet aanpasbaar is en die open staan voor verhuizing, te helpen door te stromen naar een andere woning.

In het verlengde van de zorgzame wijk is het op deze manier ook interessant om te kijken naar bijvoorbeeld sociale cohesie, verbinding met openbaar vervoer en andere vervoersmogelijkheden en ontmoetingsplekken in de wijk. Op deze manier creëren we een wijkgerichte aanpak om tot zorgzame wijken te komen.

Bijlage 3: Samen Dementievriendelijk

Inleiding

Met de toenemende vergrijzing ontstaat ook een toename in het aantal mensen met dementie. In 2023 waren er in Leiden 1600 mensen met een vorm van dementie en zal de komende jaren flink gaan stijgen. Vanuit de ambitie om een dementievriendelijke stad te worden, zijn in dit uitvoeringsprogramma diverse acties opgenomen om hiertoe te komen. In deze bijlage laten we zien waar deze urgentie vandaan komt, maar ook wat we er al aan doen, zodat duidelijk is waar we van start gaan.

Jaar	Aantal	Percentage (van de Leidse bevolking)	Percentage stijging t.o.v. 2023
2023	1600	1,3 %	n.v.t
2030	2100	1,6 %	31 %
2040	3000	2,2 %	88 %
2050	3600	2,5 %	125 %

Tabel 2 - Toename aantal mensen met dementie in Leiden

Wat betekenen deze cijfers voor Leiden? Het betekent dat Leiden in toenemende mate te maken krijgt met mensen met dementie die, vanwege het tekort aan zorgverleners en verpleegplekken, langer thuis blijven wonen. Echter, er zijn ook minder mantelzorgers per zorgvrager, wat het langer thuis wonen bemoeilijkt. Zeker wanneer de zorgvrager in veel gevallen op een bepaald moment in het ziekteproces niet meer veilig alleen thuis kan zijn. Welke mogelijkheden zijn er wel voor deze groep?

Om mensen met dementie zo lang mogelijk veilig thuis te kunnen laten wonen, is wereldwijd veel onderzoek uitgevoerd naar dementievriendelijke en leeftijdsvriendelijke samenlevingen. Deze concepten komen met elkaar overeen vanwege het doel dat zij beogen, namelijk een inclusieve samenleving en het verbeteren van kwaliteit van leven van een specifieke groep mensen. De literatuur beschrijft verschillende fysieke en sociale kenmerken van een dementievriendelijke samenleving en strategieën om dit te bereiken, waaronder samenwerking tussen diverse sectoren en overheden. Een ander kenmerk is het betrekken van mensen met dementie en hun mantelzorgers in de ontwikkeling van de dementievriendelijke samenleving, om zo goed hun behoeften in acht te nemen. Daarnaast worden barrières en bevorderende factoren beschreven en wordt gesteld dat het belangrijk is het perspectief op dementie positief te veranderen ter reductie van het stigma.

Samen dementievriendelijk

Ook in Nederland zet het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) zich sinds 2004 in voor mensen met dementie middels diverse landelijke programma's. Vanaf 2021 is het ministerie zijn inzet gaan intensiveren middels de 'Nationale Dementiestrategie (NDS)' (Ministerie van VWS, 2020). De missie luidt: *"Mensen met dementie en hun naasten kunnen als waardevol"*

lid van onze samenleving functioneren en goede ondersteuning en zorg ontvangen.” (Ministerie van VWS, 2020).

Met deze dementiestrategie wordt ook de indirecte omgeving aangesproken. Hiermee worden partijen bedoeld die niet bij de directe zorg betrokken zijn, zoals verpleegkundigen en artsen, maar wel invloed uitoefenen op sociale inclusie van mensen met dementie. Hieronder vallen burgers, gemeenten, lokale bedrijven en verenigingen, maar ook diensten en op religie gebaseerde organisaties in de samenleving. De directe en indirecte omgeving vormen gezamenlijk de samenleving waarin de persoon met dementie zich beweegt. Onderdeel van de NDS is het programma ‘Samen Dementievriendelijk’, waarin directe en indirecte omgeving samenwerken aan een samenleving waarin mensen met dementie zo lang mogelijk kunnen participeren en de druk op mantelzorgers verminderd wordt (Ministerie van VWS, 2020). Het programma geeft handvatten, zoals trainingen voor diverse doelgroepen om dementie te herkennen en ermee om te gaan in publieke ruimtes, maar het geeft gemeentes ook ruimte dit zelf vorm te geven.

‘Een dementievriendelijke gemeente stimuleert en faciliteert burgers, bedrijven en organisaties om zich actief in te zetten voor een dementievriendelijke samenleving. Zo ontstaat er een gemeenschap waarin iedereen dementie accepteert en waarin de gemeenschap hen een handje toesteeft wanneer zij het even niet meer weten. De gemeente zelf zet zich actief in om mensen met dementie en hun mantelzorgers zo lang mogelijk mee te laten doen in de samenleving.’ (website Samen Dementievriendelijk, Alzheimer NL)

Ambitie

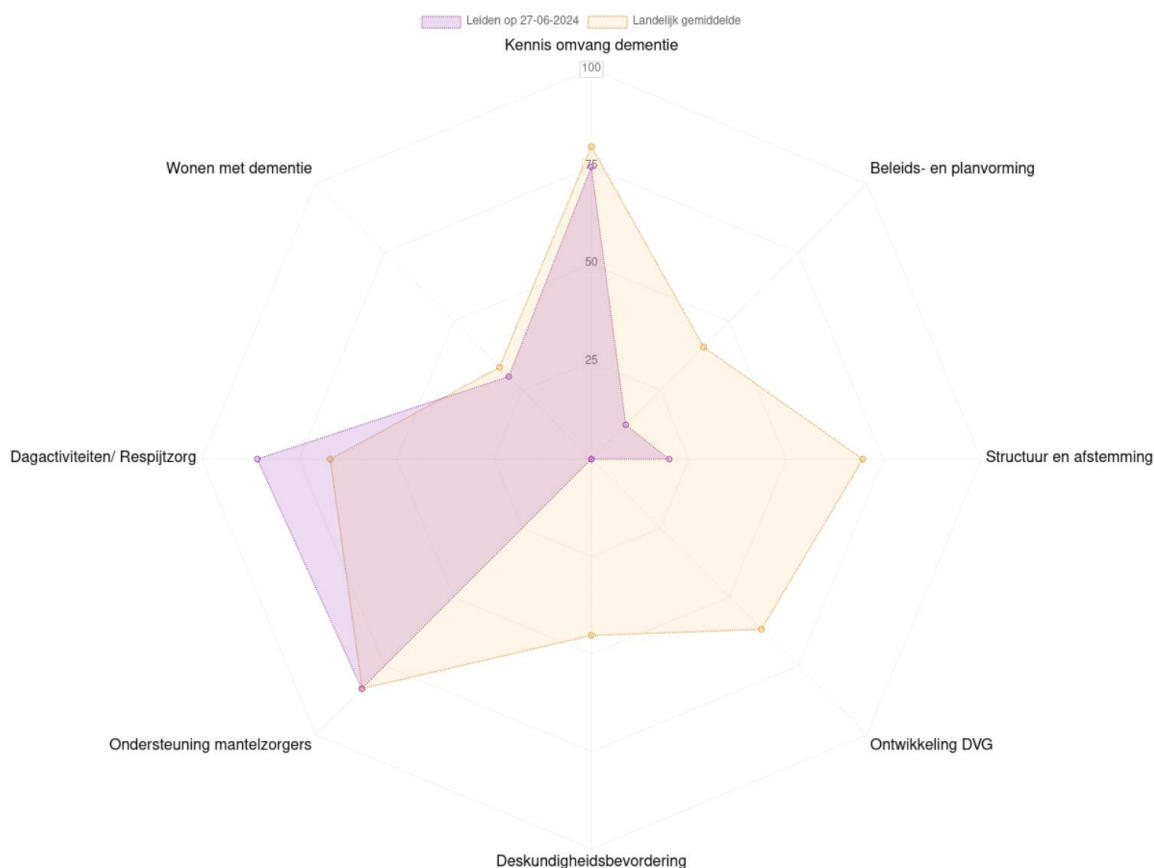
Uit onderzoek is gebleken dat mensen met dementie het liefst zo lang mogelijk een ‘normaal’ leven willen leiden, ondanks hun haperende brein. Een normaal leven betekent voor hen in hun eigen huis blijven wonen en de activiteiten ondernemen die ze altijd hebben gedaan, zoals de sociale activiteiten en vrijetijdsbesteding. Hier is inspanning van de samenleving voor nodig, om mensen met dementie te kunnen herkennen en indien nodig te begeleiden, bijvoorbeeld op straat of in de supermarkt. Leiden vindt het belangrijk dat iedereen zich geïnccludeerd voelt in de samenleving en heeft daarom de ambitie uitgesproken om dementievriendelijk te worden.

Aanpak

In de zomer van 2024 heeft Alzheimer Nederland de dementiescan afgenomen in Leiden. In deze scan wordt de stad beoordeeld op diverse onderdelen en vervolgens vergeleken met het landelijk gemiddelde. Dit is in onderstaande figuur weergegeven. Om dementievriendelijk te worden, moet de stad op minstens 4 onderdelen gelijk of hoger scoren dan het landelijk gemiddelde.

Op basis van de onderdelen van de dementiescan zijn er aanbevelingen door Alzheimer Nederland gedaan en vervolgens heeft de werkgroep acties geformuleerd op de diverse onderdelen om de stad dementievriendelijker te maken.

Figuur 14 – Dementiescan 2024 Leiden

Leeswijzer

De dementiescan geeft aan dat we niet op nul starten. Er worden al diverse activiteiten ontplooid om van Leiden een dementievriendelijke stad te maken. Daarom is per domein uit de dementiescan te lezen wat er al gedaan wordt en vervolgens welke acties nog nodig zijn. In het financiële overzicht bij dit uitvoeringsprogramma is terug te lezen welke middelen hiervoor beschikbaar zijn.

Acties per onderdeel

Hieronder wordt per domein uit de dementiescan beschreven wat er al gedaan wordt in Leiden. In het uitvoeringsprogramma zijn diverse acties geformuleerd die zullen bijdragen aan een dementievriendelijke stad.

DESKUNDIGHEIDSBEVORDERING

Wat doen we al?

- Brein & bios rond Wereld Alzheimer Dag
- Brein & broodjes
- Bijscholing door Transmuralis

Wat nog te doen?

- **Actie: volgen van training Samen Dementievriendelijk**
 - De start van de implementatie van een dementievriendelijke stad wordt afgetrapt door (een afvaardiging van) het college van B&W, eventueel tezamen met de commissie Onderwijs & Samenleving, die een gecomprimeerde versie van de training Samen Dementievriendelijk volgt.
 - De medewerkers van de gemeente Leiden, die direct contact hebben met burgers, volgen de training Samen Dementievriendelijk. Denk hierbij aan medewerkers van het klantcontactcentrum (KCC) en de medewerkers op straat.

BELEID EN PLANVORMING

Wat doen we al?

- Leidse visie op Wonen, zorg en welzijn: een kader voor het verbinden van wonen, zorg en welzijn voor bijzondere doelgroepen, waaronder ouderen.
- Leiden op leeftijd als uitvoeringsprogramma van de Leidse visie: 4 jaar uitvoering waarvan evaluaties leeftijdsvriendelijke stad op de volgende momenten; baseline meting, na 2 jaar en eindevaluatie na 4 jaar door Hogeschool Leiden.

Let op: evaluatie is niet specifiek gericht op mensen met dementie.

- We hebben iemand met dementie en zijn mantelzorger in de werkgroep betrokken en hen bevraagd over hun behoeften ten behoeve van een zinvolle daginvulling en andere beleidsrichtingen.

Wat nog te doen?

- **Actie: aandacht voor dementie in beleid**

In september 2025 heeft de gemeenteraad de Leidse visie op wonen, zorg en welzijn vastgesteld. Hierin is de ambitie opgenomen om zorgzame wijken te creëren. Dit zijn wijken waarin iedereen in de wijk kan wonen en waar men naar elkaar wordt omgekeken. Hoewel dementie niet specifiek wordt genoemd in de visie, sluit de dementievriendelijke ambitie van Leiden, wel goed hierbij aan. Een dementievriendelijke stad betekent dat mensen met dementie ook in deze zorgzame wijk kunnen wonen. In dit uitvoeringsprogramma besteden we daarom aandacht aan het dementievriendelijk worden van Leiden.

STRUCTUUR EN AFSTEMMING

Wat doen we al?

- Wegwijzerdementiezhn.nl is een website waar mensen informatie kunnen vinden over zorg en welzijn, per gemeente en fase van de ziekte gestructureerd.

Wat nog te doen?

- **Actie: Meer bekendheid geven aan wegwijzerdementiezhn.nl**
Deze wegwijzer geeft een overzicht van de zorg en ondersteuning die beschikbaar is per gemeente van de regio en per stadium van de ziekte.

ONTWIKKELING DVG

Wat doen we al?

- Rond Wereld Alzheimer Dag 2025 hebben we uitgebreid aandacht gevraagd voor dementie. Dit hebben we gedaan door een theatervoorstelling voor mantelzorgers, een zorg- en informatiemarkt met dementievriendelijk aanbod en een Alzheimercafé extra, voor mensen in een publieke taak. Op diverse wijzen is de stad geïnformeerd over hoe om te gaan met mensen met dementie en wat zij zelf kunnen betekenen.
- Aanbod in musea Boerhaave en Lakenhal hebben dementievriendelijke rondleidingen.
- De Leidse bibliotheek, BplusC, heeft een dementheek waar veel informatie over dementie te vinden is, zowel boeken als folders.

Wat nog te doen?

- **Actie: openbare gebouwen dementievriendelijk**
 - De openbare gebouwen van de gemeente Leiden worden gescreend op dementievriendelijkheid. Deze gebouwen worden, waar nodig en mogelijk, aangepast. Het betreft hier onder meer de bewegwijzering naar de loketten.
 - Huizen van de buurt worden dementievriendelijk gemaakt. Hiervoor is het mogelijk een subsidie aan te vragen via Alzheimer Nederland.
 - Bibliotheek dementievriendelijk maken.

ONDERSTEUNING MANTELZORGERS

Wat doen we al?

- Alzheimer café
- Beter Thuis met Dementie en naastentraining

Wat nog te doen?

- **Actie: informatievoorziening over dementie**
Informatievoorziening voor inwoners over dementie, te beginnen op de website van de gemeente Leiden. Het betreft hier vooral verwijzing naar diverse informatiebronnen. (Te denken valt aan de respijtwijzer en de wegwijzer dementie Zuid-Holland Noord. Deze tool

is ontwikkeld door Transmuralis, waarbij burgers geholpen worden de weg te vinden naar passende ondersteuning.) Ook de website van de gemeente Leiden kunnen we benutten om informatie over zowel dementie als mantelzorg te geven.

WONEN MET DEMENTIE

Wat doen we al?

- De Leidse visie op wonen, zorg en welzijn is het startpunt voor het verankeren van wonen, zorg en welzijn voor bijzondere doelgroepen.

Wat nog te doen?

- **Actie: Zorgzame wijken en innovatieve woonvormen**
We zetten in op zorgzame wijken en innovatieve woonvormen, waarmee ook mensen met dementie beter beschermd zijn en veilig kunnen wonen.

DAGACTIVITEITEN / RESPIJTZORG

Wat doen we al?

- Logeerszorg in de regio Zuid Holland Noord

Wat nog te doen?

- **Actie: Buurthuis dementievriendelijk maken**
Zodat mensen met dementie zich hier ook prettig voelen. Denk aan het verminderen van prikkels en het duidelijk aanwijzen van zaken als het toilet en de uitgang.
- **Actie: Passend aanbod voor jonge mensen met dementie in de Leidse regio**
Jonge mensen met dementie hebben andere behoeften dan oudere mensen met dementie. Daardoor sluit het huidige aanbod onvoldoende aan, waardoor zij niet mee kunnen doen en een verminderde kwaliteit van leven ervaren. Daarnaast raakt het mantelzorgsysteem overbelast, wat ontwrichting van het gezin kan veroorzaken. We onderzoeken met de reguliere zorgaanbieders wat wel passend is voor deze groep en hoe we dat kunnen realiseren.
- **Actie: haalbaarheid logeerszorg thuis onderzoeken**
Mensen met dementie gedijen er niet altijd goed op om uit hun vertrouwde omgeving gehaald te worden. Daarom onderzoeken we wat de mogelijkheden zijn om logeerszorg thuis te realiseren.